

Sojateelt verdient geen milieulabel

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is in de mode. Sommige ketens zijn echter zo intrinsiek milieuvriendelijk dat het plakken van een 'verantwoord' label de consument misleidt. Soja als voer voor intensieve veehouderij is een pijnlijk voorbeeld.

Soja komt vooral uit enorme monoculturen in Zuid-Amerika. Zo is het immense landbouwareaal in Argentinië inmiddels al voor meer dan de helft met soja bebouwd. Een belangrijk deel van de productie is bestemd als voer voor de intensieve veehouderij in Europa. Daarnaast groeit de Europese vraag naar 'biodiesel' uit soja. In 2008 importeerde de EU maar liefst 41 miljoen ton sojabonen, -meel en -olie, waarvan 9,3 miljoen ton via Nederlandse havens.

Auteursinfo

Tjerk Dalhuisen (06 14699126, tjerkd@gmail.com) heeft na een bezoek aan de sojagebieden in Paraguay en Argentinië het samenwerkingsverband gifsoja.nl opgezet. Samen met organisaties uit Zuid-Amerika en netwerken als Friends of the Earth International en Global Forest Coalition wordt campagne gevoerd tegen de schadelijke gevolgen van de sojateelt.

Schadelijk landbouwmodel

De sojateelt is volledig gemechaniseerd en afhankelijk van de inzet van grote hoeveelheden bestrijdingsmiddelen. Deze wijze van produceren is niet efficiënt in termen van energie en gebruik van nutriënten. Het mestoverschot heeft een directe relatie met de export van de Zuid-Amerikaanse bodemvruchtbaarheid. Goedkope soja maakt bovendien lokale productie van veevoer in Europa onrendabel en de teelt heeft grote invloed op het klimaat. Bovendien is de meeste soja via genetische manipulatie bestand gemaakt tegen het bestrijdingsmiddel Roundup, met als werkzaam bestanddeel glyfosaat. Vrijwel alle andere planten gaan hier aan dood. Zo kunnen de velden eerst platgespoten worden, waarna de soja wordt ingezaaid. Dan volgt elke drie tot zes weken een bespuiting met Roundup en andere bestrijdingsmiddelen om groei van onkruid tegen te gaan. Resistente onkruiden maken het nodig om steeds grotere concentraties Roundup te gebruiken. Vijftien jaar teelt van GGO-soja voor de export heeft in Argentinië geleid tot massale ontbossing, ontvolking van het platteland, gezondheidsschade, uitputting van de bodem en verdringing van voedingsgewassen.

Steeds duidelijker blijkt ook dat glyfosaat veel schadelijker is dan altijd door de producenten is beweerd. In september 2010 publiceerde een groep wetenschappers, waaronder prof.

Andres Carrasco¹, het rapport 'GM soy, sustainable? Responsible?'. Dit geeft een overzicht van onderzoek dat wijst op de schadelijkheid van Roundup voor de gezondheid. Carrasco toont in zijn rapport aan dat glyfosaat misvormingen veroorzaakt in embryo's van kikkers en kippen, zelfs bij veel lagere doses dan die in de landbouw normaal gebruikt worden. De verdenking is dat blootstelling aan Roundup tijdens de zwangerschap ook bij mensen geboortefwijkingen kan veroorzaken.

Het huidige landbouwmodel heeft grote invloed op het klimaat. Er is een omslag in het denken nodig, zo waarschuwde een groep van 400 wetenschappers in opdracht van FAO en VN. Met de beschikbare agronomische kennis blijkt het goed mogelijk de groeiende wereldbevolking te voeden met biologische landbouw.² Grootschalige export van bodemvruchtbaarheid past niet in het nieuwe denken. Het moet radicaal anders met vooral lokaal of regionaal geproduceerd voedsel, gesloten kringlopen en veel minder consumptie van dierlijke eiwitten.

Misleidend label

In die zin lijkt het goed dat er sinds kort 'verantwoorde soja' op de markt is. Was het maar zo. Deze soja is gecertificeerd volgens de criteria van de Round Table on Responsible Soy (RTRS, zie 'www.responsiblesoy.org'). De RTRS kent vele Nederlandse actoren. Ahold, Unilever, Nevedi en het Productschap MVO (Margarine, Vetten en Oliën) zijn lid. De RTRS-criteria zijn zo zwak dat de meeste sojaproducten er zonder al te veel moeite aan kunnen voldoen. Er staan geen harde doelstellingen in met betrekking tot het verminderen van het pesticidengebruik. Bovendien kan de 'verantwoorde' soja geteeld worden op land dat in 2009 nog bos was. Sterker nog, ontbossing kan in veel gevallen gewoon doorgaan.

Opmerkelijk is dat Wereld Natuur Fonds en Solidaridad aan dit sterk door bedrijven gedomineerd gezelschap een verantwoord aanzien bieden; Solidaridad is zelfs voorzitter van de RTRS. Onbegrijpelijk, gezien de wankelende basis van het nieuwe sojalabel. 'Misleiding van de consument' en 'greenwash van een fout product', aldus de tegenstanders, verenigd in een breed en internationaal scala van maatschappelijke organisaties. Het verweer dat de RTRS een eerste stap is op de goede weg en dat gewerkt wordt aan een 'GGO-vrij spoor' snijdt geen hout. Het is kwalijk en misleidend dat de RTRS het exportmodel van chemische sojateelt als 'verantwoord' bestempelt.

¹ Prof. Andres Carrasco is directeur van het Moleculair Embryologisch Laboratorium van de Universiteit van Buenos Aires en hoofdonderzoeker van de Nationale Raad voor Wetenschappelijk en Technisch Onderzoek (CONICET) van Argentinië

² Global Report 'Agriculture at a Crossroads', IAASTD, zie www.agassessment.org

“Verantwoorde soja heeft helemaal niets te maken met duurzaamheid”

Oogkleppen afzetten

Ook de overheid stimuleert het nieuwe label. Via het Initiatief Duurzame Handel (IDH) gaat de komende vijf jaar 10 miljoen naar het sojaprogramma. De overheidsteun berust op de Nota Duurzaam Voedsel, die ook het huidige kabinet onderschrijft. Juist deze nota benadrukt het belang dat de consument kan vertrouwen op duurzaamheid en het zogenaamd verantwoorde soja heeft hier helemaal niets mee te maken.

Een 'verantwoord' label op een fout product misleidt de consument en draagt niet bij aan voedselzekerheid. De grootschalige sojateelt is ronduit een gevaar voor het mondiale ecosysteem. Het is meer dan alleen verspilling van kostbare

tijd, het is een stap in de verkeerde richting. Het wordt tijd dat de betrokken NGO's en de financiers hun oogkleppen afzetten. Met de steun aan de RTRS zijn de grenzen van de duurzaamheid ver overschreden en ver-

wordt 'verantwoord ondernemen' tot 'greenwashing': te weinig resultaat, te langzaam, te omstreven en teveel imago-schade. Een kritische beschouwing leidt dan tot de conclusie mislukt: afstoten dus. Niet voor niets vroeg recent de overkoepelende Ring van Duitse Natuurorganisaties (DNR) aan het Wereld Natuurfonds om uit de RTRS te stappen. "DNR kan niet accepteren dat het Wereld Natuurfonds een mislukt landbouwsysteem beschermt en de winsten zekerstelt van bedrijven als Monsanto en BP", aldus de organisaties.

Debat

Het voorbeeld van de 'verantwoorde' soja maakt duidelijk dat het hoog tijd wordt voor een kritische reflectie op de rol van de overheid bij het verduurzamen van productieketens. Echt maatschappelijk verantwoord ondernemen is immers hard nodig om de wereldbevolking op een duurzame wijze te voeden en klimaatverandering tegen te gaan. Dit houdt in dat het roer radicaal om moet, waarbij de aandacht zich richt op vooral lokaal of regionaal geproduceerd voedsel, gesloten kringlopen en veel minder consumptie van dierlijke eiwitten. De VVM kan hierin vooroplopen door het organiseren van een breed debat, met deelname van industrie, handel, NGO's, critici, wetenschappers en politici.

Tjerk Dalhuisen

www.gifsoja.nl

Een kritische analyse van de RTRS-criteria is te vinden op 'www.gifsoja.nl'. Om de website staat ook een brief die verontruste maatschappelijke organisaties recent aan de supermarkten schreven. Plus een korte animatiefilm die de consument waarschuwt tegen het misleidende label.

Foto: iStock